

LBRIS

We know
books

MEMORII LA CARTEA ROMÂNEASCĂ

Eu sunt ținta

Geo Bogza în dialog cu Diana Turconi

18 iulie 1992, Snagov – 14 septembrie 1993, Spitalul Elias

Ediția II-a, revizuită

Sâmbătă, 18 iulie 1992,
Snagov

DIANA TURCONI¹: *Domnule Bogza, aveți poate un gând, o amintire, care să vă urmărească?*

GEO BOGZA: Sigur. Dacă îmi trimit gândul spre trecut îmi aduc aminte o inundație a Teleajenului. Apa a venit mare, a cuprins oameni și căruțe, le-a răsturnat și în haosul acela plutea o pâlnie de gramofon de culoare roz. Apele treceau tulburi și furioase, iar ea trona în mijlocul lor cu acea culoare de bomboană fondantă. Satul de la care am coborât la malul apei se chema Blejoi – e satul copilăriei mele. În el s-a născut fratele meu, Radu Tudoran. Eu m-am născut mai la sud, la Ploiești.

În odăile de la București, cât și aici, la Snagov, nu am văzut fotografii de familie. Fără să am intenția de a face psihanaliză, cum v-ați privit tatăl: cu teamă, cu admirație, cu dorința de a-i semăna? Și cât de mult v-ați iubit mama?

Pe tatăl meu l-am admirat foarte mult și nu m-am temut niciodată de el. Mi se părea un om cu totul extraordinar, de n-ar fi decât felul în care i-a îmblânzit pe nemți, în timpul Primului Război Mondial, când voiau să jefuiască satul de păsări și animale. Când a murit, aveam 12 ani. Cât despre mama mea – era blândețea făcută femeie.

Despre sora dumneavoastră și despre frați...?

Fratelui meu cel mare, Alexandru, i-am purtat o admirație specială, știind ce muncă titanică făcea cu monumentala lui scriere filozofică. Al doilea frate al meu, Ovidiu, a fost de multe ori pentru noi prilej de tristețe, fiindcă s-a complăcut în tovărășia unor oameni băutori și mediocri. Sora mea, Lenuța,

¹ Replicile reproduse în carte cu litere cursive sunt ale doamnei Diana Turconi, iar cele scrise cu caractere drepte îi aparțin lui Geo Bogza.

mai ales în ultima parte a vieții ei, a însemnat pentru mine un izvor de infinită bucurie, pentru felul cu totul aparte în care și-a trăit bătrânețea. Cartea ei, *Scurt popas*, a fost de-asemeni un prilej aparte de încântare.

La Radu Tudoran, mezinul familiei, admir talentul, uriașa putere de muncă și felul demn în care a știut totdeauna să facă față multor vicisitudini ale vieții.

Fig. 1. Fotografie din 10 iulie 1884 făcută într-un atelier din „Galatz”. Părinții scriitorului: Alexandru și Elena Rhea Silvia Bogza împreună cu Norica, primul sau cel de-al doilea copil (primii doi născuți au fost fete și au murit foarte mici). Al treilea copil venit pe lume a fost Alexandru, fratele cel mai mare.

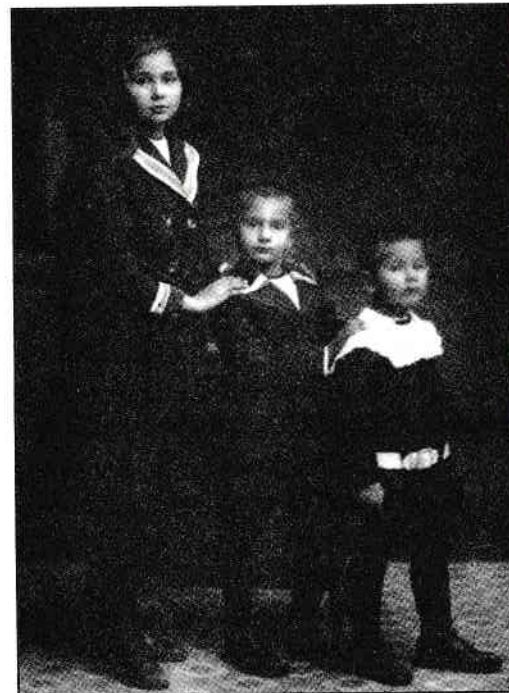

Fig. 2. Fotografie din copilărie: Lenuța, sora mai mare, scriitorul Geo Bogza, copil, și fratele mai mic ce va deveni scriitorul Radu Tudoran (Buick, pe numele de alint), așezați în scară, în ordinea nașterii și a înălțimii.

Ca să devenim adulți, trebuie, pesemne, să ucidem într-un fel copilul care am fost și să ne dezamăgim părinții.

Nu cred că am ucis în mine copilul care am fost. S-ar putea ca nici până azi să nu fi devenit adult.

Părinților – adevărat, le-am dat multe prilejuri de dezamăgire.

Vi se pare că trăiți într-o lume a hazardului sau într-una aflată sub semnul destinului? Aveți, să zicem, sentimentul că destinul vă așteaptă în prag dimineța, când deschideți ușa?

Nu am acest sentiment. Și totuși îl am: în prag m-a întâmpinat, întotdeauna, hazardul.

Insist: cum ați trăit, la voia întâmplării sau v-ați căutat destinul?

Cu totul la întâmplare. Dar asta nu înseamnă că destinul nu a venit el după mine.

În ce fel vi s-au împărțit, de-a lungul existenței, restriștea, căderile, derutele? V-au asaltat în rânduri strânse sau cu îngăduință?

Viața nu m-a lovit cu șapte sulite deodată.

V-ați intitulat unul dintre articolele de vineri, din „Contemporanul”, Elogiul seninătății¹. Vorbeați acolo despre foarte seninii dumneavoastră prieteni Iov, Socrate, doamna Alice Voinescu, renumita esteticiană, profesorul și compozitorul Dimitrie Cuclin. Îl citați pe acesta din urmă: „Pot pierde totul, afară de fericire...” Mi se pare că, astăzi mai ales, nu sunteți străin de acel echilibru special al sufletului?

Cei pe care i-ai pomenit au fost profesorii mei de seninătate – seninătatea înțeleasă ca un mod de viață. Au fost pentru mine un exemplu copleșitor. Astăzi culeg roadele celor învățate demult și le sunt profund recunoscător pentru marea lor lecție.

Credeți că, odată ajuns la un anumit nivel de evoluție spirituală, orice om își găsește seninătatea?

Nu. Nu e neapărat obligatoriu; dar dacă și-o găsește e bine deopotrivă pentru el și pentru lumea în care trăiește.

Vă amintiți când a coborât întâia oară seninătatea în dumneavoastră?

Seninătatea mea a venit odată cu Cartea Oltului.

Mulți oameni au un turn de fildeș, numai al lor, loc de tragere, de meditație; simbol, poate, al depășirii, într-un fel chiar al morții – sau al nemuririi, de ce nu? Aveți un astfel de spațiu?

Da. Snagovul.

¹ Geo Bogza, *Paznic de far*, Editura Minerva, București, 1974, p. 83, *Elogiul seninătății*, publicat în „Contemporanul”, vineri, 28 iulie 1967.

Iubiți orașul, forfota, sau dimpotrivă, praful drumului de țară, liziera pădurii, câmpul abia încolțit?

Astăzi iubesc tot ce urmează după „dimpotrivă”.

Și acum, despre Dumnezeu: cine a fost El pentru dumneavoastră – dar mai întâi, a fost?

Pe la 20 de ani am avut câteva crize mistice. Atunci am crezut în Dumnezeu. E ceva extraordinar.

Dar acum, credeți?

Într-un anume fel, da. Într-un anume fel, pentru că Dumnezeul în care cred eu nu se aseamănă cu cel al niciunei religii. Nu socotesc că Dumnezeu n-ar avea altă treabă decât să răspundă rugămintelor noastre de tot felul, uneori prea mărunte. Dumnezeul meu este o mireasmă a Universului.

De câte din cele zece porunci ale Domnului nu ați ținut seama?

De toate am ținut seama.

Aveți păcate care să vă tragă spre iad?

Păcate am și încă foarte mari, dar nu cred că dintr-acelea pentru care aș fi aruncat în iad.

Ce păcate trimit în iad?

Cele capitale. Așa sper.

Pentru Stevenson, de exemplu, păcatul capital, fără nicio răscumpărare, este cruzimea – personajul Hyde, știți. Ați fost vreodată crud cu cei din jurul dumneavoastră?

Niciodată. Deși în mintea mea eram, cu dictatorii.

În dragoste suntem totuși, măcar o dată, cruzi.

Eu nu am fost.

Aveți un sentiment aparte când întâlniți în cale o biserică?

Da. Atât catedrala, cât și modesta biserică de lemn mă fac să mă gândesc la lungul șir de generații care au căutat ocrotire sub bolta lor protectoare.

Vă propun un scenariu: doi iubiți hotărâsc să se despartă după ce vor fi intrat, să facă o rugăciune, în toate bisericile din orașul lor – și în oraș erau multe, câte zile are anul. Credeți că după ce se vor fi

închinat în toate, se vor mai despărți?

Ar fi un motiv suficient să nu se mai despartă niciodată, măcar în spirit.

Știați că Bucureștiul are 365 de biserici?

Avea, vrei să spui.

Da, bineînțeles! Care să mai fie rostul bisericilor în acest timp, în această lume?

Cum a fost de-a lungul vremurilor – protecție, încredere, speranță; spiritualitate și pace.

Iată ce scriați, în 1968, în „Contemporanul”¹: „Un oraș fără biserici – iar bisericile pot fi de multe feluri – e un oraș trist. Un oraș în care nu putem aprinde o lumânare [...] este mai rău decât un pustiu.” Să fi avut cărja de Patriarh, ce ați fi făcut, atunci când bisericile noastre, Văcărești, Sfânta Vineri și altele, au fost demolate?

Nu aș fi fost mai indignat decât am fost așa, fără cărjă!

Se vorbește, de la Revoluție încoace, de construirea unei Catedrale a Neamului.

O nouă catedrală ar fi foarte utilă pentru echilibrul arhitectonic al orașului. Dincolo de mesajul ei, o catedrală e un lucru estetic – dar nu astfel se răscumpără conștiințele!

Cum se răscumpără conștiințele?

Cu bani grei. Cu banii remușcărilor!

Privind spre cer, ați scris, legând succesiunea anotimpurilor de aceea a constelațiilor: „Atunci, în ordinea firii, încetează Goticul și începe Renașterea.” Cât de aproape ați dialogat cu stelele și la ce taine v-au făcut părtaș?

Am stat de multe ori, aproape tot timpul vieții mele, de vorbă cu stelele, iar tainele lor câteodată m-au înspăimântat. Dar puteam să nu iau cunoștință decât de frumusețea astrelor și atunci era mai bine...

¹ Geo Bogza, *Paznic de far*, Editura Minerva, 1974, p. 198, articolul *Casa*, publicat în „Contemporanul”, vineri, 13 decembrie 1968.

Duminică, 19 iulie 1992,
Snagov

*O, n-am de gând să navig prin mlaștini
după ce m-am luat de piept cu oceanul
Nici să lupt cu țânțarii, când pe umerii mei
au poposit albatroșii¹.*

V-am citat, pentru a-mi crea ocazia să vă întreb: cum navigați prin al nouălea deceniu al existenței dumneavoastră?

Aptitudinea mea de a naviga a rămas aceeași, dar din păcate oceanele planetei au început să fie mult prea poluate.

Nu mă grăbesc să vă smulg secretele, totuși aș dori să ajungem împreună în preajma inimii lui Geo Bogza.

Fie! Mi-a plăcut să fac lucrurile bine. În privința aceasta am învățat de la felul cum băteau țăranii cuiele în scândurile din care făceau garduri: le băteau, țintindu-le dintr-o singură lovitură.

Iată ce notați în Jurnal de copilărie și adolescență acum șaiszeci și șase de ani, tot în luna iulie: „Să nu uit că mi-am propus ca în trecerea mea prin viață să o zgârii. Și o voi face, chiar cu riscul de a înnebuni.” Cum a fost cu brazda prin viață?

Viața și-a propus și a reușit să mă zgârie și ea, cu mult mai mult. Și foarte adânc.

Înfruntarea a meritat trăită?

Cred că a meritat, că nu mi-ar fi plăcut să fiu un burtăverde!

Într-un loc, în Jurnal... spuneți: „Aș vrea să existe cineva căruia să-i cer socoteală pentru existența mea.”

Da. Dar încă nu am găsit cui să îi cer socoteală.

Spuneți-mi despre dumneavoastră tot răul posibil.

¹ Geo Bogza, *Lup de mare*.

Sunt leneș.

Totuși, ați scris mii de pagini. Și ați susținut, ani în șir, o rubrică săptămânală la „Contemporanul“, apoi la „România literară“...

Dacă nu eram leneș, aș fi scris mult mai mult.

Chiar ați fi vrut să scrieți mai mult?

De fapt, nu!

Spuneți-mi acum și o fărâcă de bine.

Nu sunt rău.

În ce fel sunteți bun?

Fiindcă totuși sunt bun, mi-am permis adeseori să fiu cu duritate.

Când ați făcut cuiva un bine – și ați făcut de fiecare dată când s-a putut – ce v-a mulțumit mai degrabă, bucuria dumneavoastră sau a celuiilalt?

Cred că bucuria mea. Asta înseamnă că sunt foarte ego-centric, nu crezi?

Probabil v-a plăcut să vi se spună „mulțumesc“?

Cred că da, însă nu am dat prea mare importanță; dar să existe motive pentru care să mi se spună „mulțumesc“, mi-am dorit, recunosc; deoarece asta însemna că făcusem cuiva un bine. Fie că i-am dat numai o scobitoare.

Să vorbim despre vină și despre pedeapsă. Haideți să intrăm în palatul regelui Agamemnon. Sunteți de partea Electrei?

Sunt pentru un anumit fel de răzbunare. Odată am scris: „Eu nu pot da nevinovatul pe ucigaș./ Eu nu-l pot lăsa liber pe Barabas“. Marii vinovați nu trebuie să găsească iertare; dar prefer ca răzbunarea să o ducă la capăt cineva care să se cheme Destinul.

Sunteți pentru pedeapsa cu moartea?

Poate că în anumite împrejurări ale istoriei este necesară; pe mine însă m-a îngrozit întotdeauna.

Scriați în Jurnal...: „Observ că după deziluzii devin mai profund și tumultuos.“ Această, să-i spunem contraofensivă, s-a prelungit de-a lungul anilor?

A continuat fără încetare până în ziua de astăzi.

Există anumite elemente geografice de care să fi fost modelat interior?

Toate elementele geografice m-au modelat interior. Nu m-a lăsat indiferent nicio înfățișare a lumii.

Cât din Geo Bogza este apă, cât este câmpie și cât este munte?

În egale proporții.

Vă citez din Paznic de far: „Eu sper că undeva, foarte adânc, oceanul stăruie în noi.“ Ați traversat înot nu doar Dunărea, ci și Gangele...

Da. De câte ori am fost în apă și am înotat m-am simțit în elementul meu primordial. Am început, în copilărie, cu Teleajenul și am avut norocul să înot în fluvii mari – și să ajung până în oceane.

Cât despre lanul de grâu?

Lanul de grâu! În orice împrejurări l-am avut, a fost izvorul unei fericiri mereu proaspete.

Ce rol au jucat sondele în universul dumneavoastră?

Un rol fantastic! Incendiile sondelor m-au modelat esențial și m-au făcut patetic. Fără sondele de petrol aș fi fost cu totul altfel, mult mai plat, în orice caz.

Vorbeați, încă din adolescență, despre „grotesc și partea ridicolă a lucrurilor“...

Da. Când a fost vorba să scriu, grotescul și ridicolul au fost pentru mine alimente esențiale.

De la cei din jur ați învățat lucruri esențiale?

Multe mi-au fost spuse de alții, printre care unii extraordinari, în fruntea lor îl pun pe André Gide.

Domnule Bogza, cititorii dumneavoastră au, poate, o viață puțin satisfăcătoare. Să le spunem ceva să îi încurajeze – și să îi stimuleze să se aplece peste paginile acestea.

De spus – am făcut-o adeseori. În rest – eu sunt primul și ultimul meu cititor...

Luni, 20 iulie 1992,
Snagov

Te-ai suit în pom după cireșele astea?

Desigur. Sunt extraordinar de bune!

Astăzi plouă intermitent; era nevoie. Vă place ploaia?

Da, afară de ploile reci de toamnă. Și mai ales îmi place prin contrast cu ceea ce înseamnă seceta.

Ce înseamnă seceta?

Este un pârjol și o mare nenorocire pentru oamenii legați de munca pământului. Dar secetele care nu privesc agricultura, ci sufletele, sunt o nenorocire cu mult mai mare!

Trecem, astăzi, printr-o astfel de perioadă de pârjol?

Da, din păcate trecem, dar pe ici pe colo se fac și irigații.

Există speranță pentru culturile viitorului?

Asemenea speranță există, chiar dacă firavă.

Fabrica de var, fabrica de sifoane, fabrica de acid carbonic – au trezit ele în tânărul Geo Bogza instinctul de proprietar?

Nu. Absolut deloc. Le consideram mai degrabă niște trăsnăi ale fratelui meu Ovidiu.

Ce legătură puteți face între acele mici întreprinderi din prima dumneavoastră tinerețe și foamea de bogăție a unora din concetățenii noștri?

Nicio legătură. Totuși îi înțeleg, fiindcă tare rea este sărăcia. Metodele lor însă sunt de cele mai multe ori inacceptabile.

Cum i-ați privit, în trecut și în prezent, pe cei săraci?

Cu solidaritate.

Dar pe cei săraci cu duhul?

Cu destulă tristețe, pentru ce se poate întâmpla cu oamenii.

Cât despre cei mici la suflet?

Cu și mai multă tristețe, ba chiar cu spaimă.

De la înălțimea dumneavoastră de peste un metru optzeci și

cinci, cât aveți, cum vă apar cei scunzi?

I-am privit, gândindu-mă cum mă găseau ei pe mine și m-am speriat cât de neobișnuit voi fi fost în ochii lor.

Acum câteva decenii, la ora două după-amiază, notați: „Lumina din mine, lumina din ziua asta, nu se va dezminți niciodată.” V-ați ținut promisiunea?

Cred că da. Oricum, mi-am dat toată străduința – și încă mai trudesc.

Ați scris: „N-am niciun fel de mândrie, dar mă simt vizionar, mă simt profet.” Era aceea o înfatuire de tinerețe?

Categoric nu.

*

după-amiază, ora 18

Aleg din Jurnal de copilărie și adolescență un motto pentru ziua de azi:

Miercuri, 20 iulie 1927.

Moartea Regelui Ferdinand.

Cum ați scrie astăzi despre moartea marelui rege?

Cuvintele ar fi poate aceleași, tot atât de simple și puține, dar în mine ar avea o rezonanță cu mult mai profundă.

Domnule Bogza, aș vrea să vorbim despre statui. Ce au însemnat ele în conștiința dumneavoastră și a omenirii?

Un îndemn la înălțime. Și la puritate.

Numiți-mi una, pe care să o fi purtat o viață în suflet.

Cea dintâi și dintâi e Mihai Eminescu.

Vă închipuiți o lume fără statui?

Îmi închipui, dar i-ar lipsi o dimensiune – una din cele mai frumoase.

Vă mai amintiți marile statui ale Bucureștilor, puse pe același ax? – Brătianu, Tache Ionescu, Lascăr Catargiu. Vă erau aproape de suflet?

N-aș putea spune că mi-erau, în mod special. Nimic din ceea ce ținea de stăpânii țării nu mi-era aproape.

Totuși, în ce fel ați înregistrat demolarea lor?

Cu adâncă părere de rău, ca pe o dovadă de bicisnicie.

S-a întâmplat vreodată să vă opriti lângă statuia Regelui Carol I, acea admirabilă operă a lui Mestrovici, despre care generațiile tinere nu știu mai nimic?

M-am tot oprit, de îndată ce a fost ridicată, bucurându-mă că orașul a fost înfrumusețat cu o capodoperă.

Ce mi-ați putea spune despre regii României, Carol I și Ferdinand?

Că sunt demni de venerația națiunii!

Cât despre Regele Carol al II-lea?

A fost contrar înaintașilor săi, dar în literatură a avut unele intervenții luminoase. Când N. Georgescu-Cocoș¹ care era director la „Neamul românesc”, ziarul lui Nicolae Iorga, s-a dezlănțuit împotriva lui Arghezi, montând contra lui o campanie care urmărea să-l bage la închisoare, Regele, sesizat de cei care conduceau Fundațiile Regale, a intervenit, să i se pună capăt. Și tot la intervenția lui Carol al II-lea, mie, care fusesem arestat în urma numitei campanii, mi s-a dat drumul în 1937.

Ce acuzație vi se adusese?

În volumul *Poemul invectivă* erau poezii care puteau fi învinuite că sunt atentate la bunele moravuri.

Și chiar erau?

¹ N. Georgescu-Cocoș, ziarist. Între 1927-1940 a fost directorul ziarului „Neamul românesc”, înființat de N. Iorga în 1906. N. Georgescu-Cocoș a dus o luptă tenace împotriva „pornografiei”, dezlănțuind o campanie contra lui Tudor Arghezi, dar și contra altor scriitori, printre care și Geo Bogza.

Morala burgheză s-a simțit lezată.

Ați detestat burghezia?

O găseam mică la suflet.

Pe locul statuii Regelui Ferdinand, la Șosea, a fost ridicat mai târziu, atât de sus cât se știe, Monumentul Ostașului Sovietic. Vorbiți-mi despre această înlocuire.

A fost un monument al tuturor înlocuirilor care atunci – și mai apoi – s-au petrecut în țara noastră.

Statuia lui George Enescu a stat ani de zile în apropierea aceleia, prin comparație sfidătoare, a lui Petru Groza. V-ați oprit vreodată cu gândul asupra acestei vecinătăți?

Da. Vecinătatea aceasta vorbea de la sine și foarte elocvent despre cum poate fi răsturnată scara valorilor. Dar aceasta nu înseamnă că Petru Groza nu a fost, în felul lui, un om¹.

Se spune că a ajutat oameni aflați la nevoie. Cine erau aceștia, în afară de prieteni și tovarăși de petreceri?

Cred că a ajutat mulți oameni, chiar dacă nu făceau parte din categoria celor pomeniți mai sus.

Dar cum de nu a reacționat în niciun fel la supliciuul celor de la Canal?

De unde știm că nu a reacționat? Faptul că nu a avut un rezultat pozitiv nu e o dovadă.

Îl apărați?

Nu, nici vorbă.

Istoria păstrează îndeobște astfel de mărturii. Eroii și martirii alcătuiesc ținuta morală a unei națiuni.

Ei bine, Petru Groza nu a fost nici erou, nici martir, ci o unealtă a istoriei.

Demolarea Monumentului Ostașului Sovietic, dar, mai ales,

¹ Câteva zile mai târziu, Geo Bogza a precizat: „Cărturarul Onisifor Ghibu și pianistul Dan Misrahi au fost amândoi scăpați din închisoare de P. Groza”.

demolarea statuii lui Lenin – au fost acestea niște victorii?

Neîndoielnic au fost. Totuși, într-o vreme am gândit că Lenin merita o statuie – la el acasă! Regretabil e faptul că statuia lui a fost ridicată și pe pământurile noastre – în condiții vitrege nouă.

Bine, dar știm cu toții că și Lenin și-a mânjit rău mâinile cu sânge. De-ar fi numai cum s-a purtat cu țaranii, a ucis cu zecile de mii!

Cu el s-a petrecut lucrul acesta în continuarea Primului Război Mondial, în cursul căruia foarte mulți oameni de familie bună au avut mâinile pline de sânge. Lenin avea cel puțin scuza că încerca să dea un nou curs istoriei. Dar astăzi știm mai mult despre el decât atunci – adeseori contemporaneitatea întunecă dreapta judecată istorică sau pe cea de valoare.

Am sentimentul că nu îl condamnați cu prea multă asprime.

Nu chiar foarte aspru, fiindcă știu că nu e ușor să faci istorie, să smulgi lumea dintr-o stare și să o împingi spre alta. Și apoi în el am văzut, la un moment dat, un om al istoriei, pe care îl puteam opune lui Stalin. În vremea aceea i se spunea „Visătorul de la Kremlin“...

Statuia lui Lenin a fost aruncată la pământ; statuia lui Brătianu a fost reamplasată. Se aștepta Geo Bogza, tânărul de treizeci de ani, la o astfel de întorsătură a istoriei?

Nu, dar s-ar fi bucurat că lucrurile se întorc la firescul lor. E normal ca pe pământurile românești să existe o statuie a lui Brătianu, și nu una a lui Lenin.

Mareșalul Antonescu a fost și rămâne o personalitate controversată. Ce facem, îi ridicăm până la urmă și lui o statuie?

Eu cred că am putea să îi ridicăm.

Va fi o statuie a marilor ambiții născătoare de mari dezastre.

A marilor ambiții, da, dar și a marelui patriotism.

În ordinea importanței, care ar fi meritele lui?

A fost o figură tragică, în primul rând.

A avut cumva și mari defecte?

Fără îndoială că a avut. Conflictul lui cu Carol al II-lea venea dintr-o ranchiună care fatalmente coboară mult un om.

Acea ranchiună s-a extins și asupra tânărului Rege Mihai I?

După câte îmi dau seama, cred că nu.

Totuși, între Regele Mihai și Mareșal s-a produs o falie. Când anume?

Când Regele Mihai I a reprezentat voința națiunii de a ieși din război, iar Mareșalul s-a arătat hotărât să-l ducă mai departe, alături de nemți. Cred, totuși, că în sufletul lui, Antonescu dorea ca nemții să fie învinși – și cât mai repede. Să nu uităm că luptase în Primul Război Mondial și că fusese atașat militar la Londra. Iar apoi, nemții erau principalii vinovați de Dictatul de la Viena.

S-a încăpățânat totuși să-și țină „cuvântul dat nemților“ – așa s-a exprimat, vă amintiți?

Da. Dar Mihai Antonescu ducea tratative cu aliații și cred că nu fără știrea Mareșalului. Când acesta a intrat în război împotriva rușilor spera că vor fi foarte repede învinși. În spatele lui au fost toți românii sângerăți de răpirea Basarabiei.

Spera, prin urmare, ca rușii să fie învinși repede, dar și nemții să fie înfrânți. Nu vi se pare contradictoriu? Ce voia, de fapt?

Voia ca fiecare să rămână la casa lui.

Credeți că Regele Mihai I era prea tânăr pentru a face față acelei situații politice atât de pe muchie de cuțit?

Regele a dat dovadă de destulă maturitate! O educație aleasă poate suplini ani lungi de experiențe eșuate.

Dar tratativele Mareșalului cu aliații erau duse în ascuns de Rege?

Orice acțiune care presupune un risc se impune să se desfășoare cât mai în secret.

Nu cumva aceasta era dovada unei lipse de considerație? Antonescu a privat Casa Regală de prerogativele ei, lăsându-i doar